

Костючков С. К.

Костючков С. К.

Kostyuchkov S. K.

**ЗАСТОСУВАННЯ ПРАКТИКИ «ДЕСТАБІЛІЗАЦІЙНОЇ ЗМІЇ»
В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ
ПРИМЕНЕНИЕ ПРАКТИКИ «ДЕСТАБИЛИЗИОННОЙ ЗМЕИ»
В УСЛОВИЯХ ГИБРИДНОЙ ВОЙНЫ
APPLICATION OF PRACTICE «DESTABILIZING SNAKES»
IN THE CONDITIONS OF HYBRID WARFARE**

Сучасність характеризується наявністю процесів суттєвої трансформації системи міжнародних відносин, формуванням якісно нової конфігурації світоустрою, який ґрунтується на загальних, детермінованих історичними умовами принципах. Соціально-політичне, культурно-етнічне, національно-духовне розмаїття сучасного світу, неухильно зростаюче значення міждержавних, міжнаціональних комунікацій, стрімкість подій сучасного життя суспільства являє собою об'єктивний процес, обумовлений розвитком інтегрованих у нього суб'єктів міжнародних відносин. У третьому тисячолітті перед людством постала проблема докорінних змін комплексу глобальних проблем, у тому числі міжнародних відносин, зміст яких зі всією очевидністю характеризує новий етап світового розвитку. Одним із факторів продукування стійкого, системного хаосу є сучасний військовий конфлікт, який представляє собою яскраво виражений деструктивний феномен суспільного буття.

Контрпродуктивний потенціал сучасної війни настільки виріс у ХХІ столітті, що це породжує необхідність оцінювати її як безпосередню загрозу подальшому прогресу людської цивілізації. Відповідно, актуалізується потреба змістовного, послідовного й системного дослідження феномена сучасної війни. Історична ретроспектива доводить, що військовий конфлікт був невід'ємним атрибутом суспільного життя в будь-який період людської історії; однак саме сучасна війна за масштабами, формами прояву й технологіями реалізації

увійшла в авангард суспільних, навіть – глобальних проблем, таких як кризова економіка, нестабільна міжнародна політика, природолищівна екологія тощо.

Переважає кількість сучасних соціально-політичних конфліктів, зокрема, збройних, постають як новий системоутворюючий фактор міжнародних відносин в епоху великих змін. І це при тому, що глобалізаційні процеси сучасного світу передбачають встановлення єдиних усепроникаючих зв'язків існуючого світооблаштування, які охоплюють панівні сфери світової співпраці: політику, економіку, інформаційні технології, науку, культуру, освіту тощо. Саме так формується нова реальність – глобалізований світ, у якому кожен військовий конфлікт у соціально-політичному просторі постає свого роду імпульсом, що каталізує та стимулює процеси розвитку новітньої глобальної цивілізації.

У першій декаді XXI століття у військово-політичному дискурсі почали активно використовуватись поняття «гібридна загроза» і «гібридна війна». У 2010 році робоча група НАТО (Planification stratégique & Concept) запропонувала визначати гібридну загрозу як загрозу, створену реальним або потенційним супротивником (державою, недержавною організацією або терористами), що передбачає реалізовану або таку, що передбачається, можливість одночасного застосування традиційних та нетрадиційних військових методів для досягнення своїх цілей. У аналітичній записці «Гібридна війна: новий виклик Європі» (2015 рік) наводиться одна із найпоширеніших дефініцій: «гібридна війна – це конфлікт, пов'язаний із наявністю внутрішніх або зовнішніх загроз для будь-якої країни, в якій одночасно застосовуються декілька типів ведення військових дій: звичайні збройні сили, тактика нерегулярних збройних формувань, а також нелегітимні дії, спрямовані на дестабілізацію ситуації» [2].

Вже три роки триває агресія Російської Федерації проти України; військовий конфлікт спричинив (і продовжує спричиняти) руйнівні наслідки не тільки для України, але й загалом для європейської та глобальної безпеки. Російсько-український конфлікт не тільки активізував регіональну

нестабільність, він провокує та підсилює ризики в розгортанні геополітичних процесів. Збройна агресія Російської Федерації проти України стала довгостроковим чинником впливу на українську політичну, економічну, військову та соціальну дійсність. Росія застосувала проти України концепцію «гібридної війни», характер якої проявився вже в період анексії Криму Росією навесні 2014 року, а згодом – в ході повномасштабного вторгнення російських військ, підтримуваних місцевими радикально налаштованими угрупованнями, до східного регіону України.

Для характеристики сучасного протистояння України та Росії крім вже звичного для широкого загалу поняття «гібридна війна» спеціалістами застосовуються такі поняття, як «неконвенційна війна» (unconventional warfare), «нерегулярна війна» (irregular warfare) чи «змішана війна» (compound warfare), або ж «спонсоровані державою гібридні війни» (State-Sponsored Hybrid). В цих поняттях фіксується певна дифракція контурів традиційного військового конфлікту та агрегації до нього невійськових засобів, які в ординарному стані не мають прямого відношення до класичного, усталеного століттями, військового протистояння.

У широкому розумінні гібридну війну слід розуміти як військові дії, реалізовані шляхом поєднання мілітарних, немілітарних, економічних, технологічних, дипломатичних, інформаційних та інших засобів з метою досягнення визначених політичних цілей. Особливість подібного «конгломерату» полягає в тому, що кожний із вказаних засобів ведення гібридного конфлікту використовується у військових цілях та застосовується як зброя. При цьому слід враховувати, що сама по собі гібридна війна не є винаходом двадцять першого століття. Сучасним фактором, як підтверджує російська агресія проти України, є цілеспрямоване використання особливостей сучасного безпекового довкілля для ведення гібридних воєнних дій на територіях країн буферного простору (самопроголошені ЛНР і ДНР) між державами з демократичним та авторитарним політичними режимами.

Є всі підстави констатувати, що для Росії однією з головних цілей є збереження світової гегемонії, оскільки для підтримання статусу наддержави необхідна політика неупинного руху з опорою на силу. Російська Федерація намагається реверсувати міжнародні відносини в ареал принципів силової політики, однак в умовах прогресуючої глобалізації відновити архітектуру світоустрою часів холодної війни практично нереально. Сплондровані агресивними діями Росії принципи міжнародного права поступаються позиціями міксованим, гібридним, а відтак – втрачаючим ефективність нормам міжнародної взаємодії, як наслідок – гібридна війна приходить на зміну холодній війні як нова форма глобального протистояння.

Серед сучасних практик підтримки гегемонії особливий інтерес викликає метод так званої «дестабілізаційної змії», який знаходить відображення в наукових розвідках сучасних дослідників [1] стосовно позиції США відносно Європи; у той же час вона практично не розглядається в контексті російської гібридної агресії проти України. Для підтримки гегемонії методом «дестабілізаційної змії» простір та час розраховується так, щоб завжди був достатній простір для руху. Для результативної дії «дестабілізаційної змії» необхідно перетворити стійкий (відносно) однорідно-просторовий стан у нестійкий та забезпечити умови утворення нових структур, у яких передбачено розгортання специфічних, далеких від рівноваги, процесів. Подібні структури Нобелівський лауреат І. Пригожин назвав дисипативними, підкреслюючи їх нелінійний системний характер.

Застосовуючи метод «дестабілізаційної змії», її «провайдер» має на меті забезпечити на визначеній території розкол у владних (легальних / нелегальних, легітимних / нелегітимних) структурах, імплантувати привабливі для певної частини населення ідеологічні кліше, інтегрувати в суспільну свідомість хибні цінності, символізувати псевдо-значущі фетиші тощо. Подібну картину спостерігаємо в самопроголошених ЛНР і ДНР, де підтримується дисипативний стан, доки будуть відсутні передумови конструктивного розв'язання проблеми російсько-українського конфлікту. Держава-гегемон, запускаючи на територію

іншої країни «дестабілізаційну змію», має в якості понад-мети деструкцію політичної ситуації, яка дасть змогу реалізувати вигідний для гегемона сценарій – переворот, заколот, масові заворушення з подальшим встановленням найбільш прийняттого, керованого, нестабільного режиму, який сам буде сприяти просуванню «дестабілізаційної змії». Понад-мета її запуску забезпечується наявністю чисельних (чим більше, тим швидше досягається понад-мета) проміжних цілей, для досягнення яких використовується потужний арсенал тактичних прийомів.

Скажімо, проміжна ціль «Формування образу ворога» може досягатись:

а) «вкиданням» в інформаційний простір ретельно підготовлених матеріалів, спрямованих на демонізацію окремих політиків, партій, владних інституцій, громадських організацій тощо;

б) дискредитацією символів, ціннісних орієнтирів, моральних норм, ідеологічних установок тощо;

в) впливом на молодь через систему освіти й виховання шляхом ідеалізації «борців за свободу народу», переписування історії, підміни понять, інтеграції в свідомість уявлень про визвольну місію держави-гегемона, її велич, непогрішимість політичного керівництва;

Відтак, виникає потреба всебічного аналізу соціально-політичного підґрунтя й природи сучасної гібридної війни; соціально-гуманітарні науки, які мають відповідний логіко-інтегративний апарат, покликані сформулювати концепцію щодо сутності й природи гібридної війни, як деструктивного явища, іманентного сучасному глобальному суспільству.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вишнеvsька І. Дикі карти – у грі / І. Вишнеvsька // Зовнішні справи. – 2013. – №2. – С. 22-27.
2. Kudors A. Note d'information. Guerre hybride: un nouveau défi de sécurité pour l'Europe // Parliamentary Dimension. Latvian Presidency of the Council of the European Union 1 January – 30 June 2015. URL: <http://parleu2015.lv/en/news-1>.

